

Postdramatik Tiyatro

Postdramatic Theatre

Işinsu Ersan Öztürk, *Sahne Sanatları Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi*

Emre Yalçın. (2020). **Postdramatik Tiyatro: Tiyatronun Yeni Rejimi ve Alman Tiyatrosu** [Postdramatic theatre: The new regime of theatre and German theatre] İstanbul: Mitos-Boyut, 234 s.

Postdramatik tiyatro, Alman tiyatro araştırmacısı Hans-Thies Lehmann tarafından yazılmış aynı adlı kitap *Postdramatisches Theater*'a (Lehmann, 1999) adını veren, avangarttan günümüze tiyatrodaki meydana gelen bir dizi eğilim ve stil özelliklerinin sınırlarını çizmiş bir teoridir. Ancak bunu yaparken didaktik biçimde tiyatronun olması gereken biçimini vurgulamamış, gözlenebilir ortaklıkları olan bir hareketi ifade etmiştir. Lehmann'ın postdramatik olarak adlandırdığı tiyatro, dramatik olana odaklanmak yerine, performansın kendisinin, performans metninin ve sahnenin konvansiyonlardan uzak biçimde ilişkilendiği bir performatif estetik içermektedir. Lehmann'ın öncü olan kitabı, 1999 basımı Almanca orijinalinden ancak yedi yıl sonra İngilizceye çevrilebildiğinde (2006) uluslararası tiyatro dünyasında geniş bir perspektifte yankı uyandırabilmiştir. İngilizceden önce Fransızca (2002), Japonca (2002), Slovence (2003), Hırvatça (2003), Lehçe (2004) ve Farsça/Farsça (2005) çevirileri mevcuttur ancak global ölçekte kuramsal tartışmalar 2006 yılındaki çeviriden-Almanca orijinaline göre kısaltılmış da olsa- sonra gündeme gelebilmiştir. Yazar kaynak olarak kitabın 2006 tarihli İngilizce çevirisini kullanmıştır. Henüz Türkçeye çevrilmemiş bu değerli kaynağı akademik bir çerçevede sunması anlamında Emre Yalçın'ın-teoriye atıfla adlandırdığı- *Postdramatik Tiyatro* kitabı, alanyazında önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır.

Emre Yalçın kitabının önsözünde niyetinin okuyucuya "günümüz tiyatrosuna dair yeni gelişmeleri, dramaturjik yönelimleriyle yeni sahneleme stratejilerini, yeni türleri ve sahneleme konvansiyonlarını ele alan işlevsel bir [...] kaynak oluşturmayı, eleştirel ve kuramsal çalışmalara katkı koymayı" (Yalçın, 2020, s. 5) aynı zamanda "yeni estetik algıyı büyük oranda belirleyen postdramatik estetiğin yükselişine" (A.g.y., s.5) bulunduğumuz coğrafyadan bakarak aktarmak olduğunu açıklamıştır. Tiyatro tarihinin geniş yelpazesi içinde, dilimizde üzerine yazılmış fazla basılı kaynak bulunmayan çalışma, yazarın yine aynı konulu doktora tezine dayanmaktadır. Kitap, postdramatik tiyatroyu Lehmann'ın teorisine odaklanıp tüm detaylarıyla açıklayarak ele aldığı için postdramatiği ele alan az sayıda Türkçe yayından ayrılmakta; dolayısıyla eğitmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir başvuru kaynağını okuyucuya sunmaktadır. Yazarın, postdramatiği, bugünün tiyatrosu ve sahneleme biçimlerine ilişkin yeni bir tanımlama rejimi olarak ele alması; çalışmayı, Lehmann'ın kitabından ayıran ve özgün kılan yanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kitap, bilgilendirici olduğu kadar sorgulayıcı bir *Giriş*, detaylı ve okuyucuyu iyi yönlendiren alt başlıklara bölünmüş *üç bölüm* ile samimi ve eleştirel bir *Sonuç* bölümünden oluşmaktadır. Yalçın, bölüm ve alt başlıklarla, postdramatik tiyatroyu bileşenlerine ayırmakla kalmayıp, tiyatro tarihindeki izlerini de takip ederek konuyu rafine bir biçimde sunmayı başarmıştır. Öyle ki yazar, hiç de azımsanmayacak miktardaki bilgiyi sentezlemeyi başarmış ve iyi yazılmış bir düzyazıyla ifade ederek kuramsal çatıyı okuyucuya anlaşılır biçimde sunabilmiştir.

Yazar *Giriş*'te dramatikten postdramatiğe temel olan sanatsal, düşünsel pratikleri detaylı biçimde aktarırken; birinci bölümü *Lehmann ve Postdramatik Tiyatro Kuramı* başlığı ile temelde Lehmann'ın teorisine odaklanmıştır. Kendisinin de dile getirdiği gibi kitabın büyük bir bölümü Lehmann'ın izlerini taşımaktadır ancak özellikle birinci bölüm Lehmann'ın kitabı üzerinde durmaktadır. Bunun temel nedeni yazarın halen Türkçe çevirisi yapılmamış kaynağın alanyazında yerini almasını sağlama amacıdır.

- **Sorumlu Yazar:** Işinsu Ersan Öztürk, Sahne Sanatları Bölümü, Sahne Tasarımı Anasanat Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi
- **Adres:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Sahne Tasarımı Anasanat Dalı, İzmir
- **e-posta:** isinsu.ersan@deu.edu.tr
- **ORCID:** 0000-0002-0946-7163
- **Çevrimiçi yayın tarihi:** 21.12.2021
- **doi:** 10.17484/yedi.1036325

Geliş tarihi: 14.12.2021 / Kabul tarihi: 18.12.2021

Postdramatik Rejimin İnşası adlı ikinci bölümde yazar, yedi ana başlık ve konuyu kategorileştirmeye yardımcı çok sayıda alt başlıkla, dramatikten postdramatiğe tiyatro tarihindeki değişim ve dönüşümler konusunda okuyucuya rehberlik etmektedir. Kitabın en uzun bölümü olan ikinci bölüm, Yalçın'ın yeni rejim olarak vurguladığı postdramatiğin anatomisini ortaya koymaktadır. Yazar aynı zamanda, orijinali 1999 tarihli teori ile sınırlı kalmamış, Lehmann'ın izlerini takip ederek ilerleyen yıllardaki görüş ve analizlerine de yer vermiştir.

Günümüz Alman Tiyatrosunda Postdramatik Sahneleme Stratejileri adlı üçüncü ve son bölümde sunulmuş kuramsal çerçevenin özellikle Alman tiyatrosundaki çağdaş karşılıklarına odaklanılmaktadır. Frank Castorf, René Pollesch, Andreas Kriegenburg, Thomas Ostermeier, Christoph Marthaler ve Rimini Protokol gibi bu yeni tiyatronun temsilcileri, postdramatik kuramın anavatanı olan Almanya'da entelektüel ve sanatsal çevrelerde geniş çapta tanınmakta ve büyük saygı görmektedir. Yalçın da dört alt başlıkta, dekonstrüktif, yeni-gerçekçi, post-müzikal ve yeni-belgeselci anlayış ve postdramatik tiyatro ilişkisine; önce kavramlara yer vererek, bugün postdramatiğin kendini nasıl yeniden ürettiğine yukarıdaki isimlerin çalışmalarından örneklerle yer vermektedir. Yalçın, bilgilendirici uygulama ve uygulamacı incelemelerinin arasında, Alman tiyatrosunda postdramatik estetiğin yükselişine 1989'da Berlin duvarının yıkılmasının etkisine de değinerek ulusal kimlik-tiyatro ilişkisi açısından tarihsel-toplumsal değişimlerin önemini de vurgulamıştır. Yalçın'ın, çalışmanın kapsamını belli bir çerçevede tutmak adına bu bölümde kitap dışı bıraktığı isimleri, yeni bir çalışmada, kitabın bir devamı niteliğinde değerlendirmesi; teori çerçevesinde yeni bir kaynağı daha alanyazına kazandırabilir.

Postdramatik tiyatronun unsurlarını araştıran ve ortaya koyan kitabın heterojen kapsamının bir göstergesi, Yalçın'ın ele aldığı uygulamacılar ve farklı tür ve biçimlerde çeşitli tiyatrolara yer vermiş olmasıdır. Her bölümde sağlanan bağlamsal bilgi miktarı, okuyuculara konu hakkında faydalı bir giriş sağlamanın ötesinde, içerdiği detaylarla, teorinin başlangıcından bugüne panoramik bir fotoğrafını çekmektedir.

Sonuç bölümünde, "tiyatronun ne'liğine dair yeni bir ontolojik çerçeve öneren, üretim-alımlama-eleştiri-kuram döngüsü içinde görülebilecek ilişki ve süreçleri söylemsel olarak kuşatan, bu bakımdan tiyatroya dair yeni bir kimlik oluşturan olgu, tiyatronun yeni rejimi 'postdramatiktir'"(2006, s.207) diyen yazar; Lehmann için de çeşitli kuramcıların getirdiği eleştirileri samimiyetle dile getirerek söz konusu makro ve bütüncül yaklaşımların bir örneğini sunarken bir yandan bu konuyu tartışmaya açmaktadır. Yalçın, postdramatiği, *yeni tiyatro durumu* ya da kitabın adında da yer verdiği gibi *tiyatronun yeni rejimi* olarak adlandırmakta; bu bağlamda postdramatiğin tüm tiyatro türlerine etki edecek kapsamda olduğunu belirtmektedir. Nitekim üçüncü bölümde yer verdiği örnekleme yer alan uygulamacılar farklı görünen tiyatro türlerinde ürün vermektedir, ancak yazar uygulamalarda ortak noktaların görülebileceğini *Sonuç* bölümünde vurgulamıştır. Yazar ayrıca dramatikten postdramatiğe tiyatrodaki değişimi tiyatrallık, zaman, gösterge üretimi, sahne uzamı dolayısıyla mesafe, sözmerkezcilik ve hiyerarşi olguları üzerinden özetlemiştir.

Lehmann ve kitabı *Postdramatisch Theatre* (1999) üzerinde yoğunlaşsa da yazar, okuyucuya, kapsamlı bir kaynakça ile teorinin düşünsel iz ve etkilerini de derlemektedir. Bu kuramsal alt yapı üçüncü bölümde yer alan Alman tiyatrosunda teorinin izdüşümlerini takip edebildiğimiz tiyatro uygulamaları ve uygulamacı incelenmeleriyle birleşmektedir. Özetle, kitap, bütününde okuyucu için tiyatrodaki dramatik ve postdramatik rejime yönelik sorgulayacak ve düşünecek pek çok nokta sunmaktadır. *Sonuç* bölümünde yazar da hem kuramcılarının hem de kendisinin eleştiri ve sorgulayıcı sorularını dile getirmiş, okuyucu için de bir tartışmanın tohumlarını atmıştır.

Çalışmayı geniş bir teorik bağlama yerleştiren açık ve yardımcı giriş, adım adım kuramsal altyapıyı oluşturan bölümler, akıcı ve okuyucuyu sürükleyen bir dille sonuca taşımaktadır. 1999'da yayımlanmasından bu yana özellikle çağdaş Alman tiyatro kuramı için standart bir referans haline gelen postdramatik tiyatro kavramı, Emre Yalçın'ın kitabında yeterli miktarda verilmiş detay ve kavramsal derinlikle aktarılmıştır. Yazar, bu 234 sayfalık çalışmada, Avrupa ve Amerika kuram ve performans pratiğine referanslarla önemli tarihsel, kurumsal ve teorik bağlamlar sağlamış; çağdaş Alman tiyatrosunun postdramatik bir çerçeveden fotoğrafını sunmuştur. Kitapta kurulan yapı ve bölümlenme, yazarın, okuyucu için *Postdramatik Tiyatro*'ya dair panoramik bir bakış açısı sunmasını sağlamaktadır. Yazarın da belirttiği üzere postdramatik tiyatronun, tiyatro kuramları içinde yeni ve özellikle Türkiye'de az sayıda basılı kaynak bulunan bir alan olması dolayısıyla kitap, alanda öğrenci, akademisyen, izleyici, profesyonel ya da amatör tiyatrocular için ciddi bir başucu kaynağı olma niteliği taşımaktadır. "Lehmann, Postdramatik Tiyatro kitabıyla işe yarar bir kaynak üretmeyi amaçlamıştır" (Yalçın, 2020, s.38) diyen Yalçın, kendisi de kitabı ile dilimizde bu faydayı sağlamaktadır.

Kaynakça

Lehmann, H. T. (1999). *Postdramatisches theater*. Verlag der Autoren.

Lehmann, H. T. (2006). *Postdramatic theatre*. Routledge.

Yalçın, E. (2020). *Postdramatik tiyatro: Tiyatronun yeni rejimi ve Alman tiyatrosu*. Mitoş-Boyut.